

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 5 มิถุนายน 2535

เศรษฐกิจไทยหลังพฤษภาคม 2535

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ผมเดินท่องไปบนถนนข้าวสาร ถนนที่ผมเรียกว่า 'พญาเหนือแห่งกรุงเทพ' ผู้คนบางตาอย่างผิดสังเกต เจ้าของร้านค้าหลายต่อหลายร้านให้ความเห็นตรงกันว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศซึ่งเคยพลุกพล่านบนถนนนี้เหลือเพียงไม่ถึง 10% ของจำนวนที่เคยมีในยามปกติ เสี่ยงกันประณามทหารที่เข่นฆ่าประชาชนยังคงดังขรม หลายคนเล่าเหตุการณ์ด้วยความเคียดแค้น บางคนกล่าวถึงการตายของนายเอียน นิวเมเกน (Ian Neumegeen) ครูชาวนิวซีแลนด์แห่ง International School Bangkok ซึ่งถูกทหารยิงตายเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 เพียงเพราะนายนิวเมเกนเข้าใจผิดว่า เมืองไทยเป็นแดนแห่งอารยชน

การท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจที่ได้รับความกระทบกระเทือนโดยทันทีจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ชาวต่างประเทศพากันเปลี่ยนแผนการท่องเที่ยว รัฐบาลของอารยประเทศประกาศเตือนมิให้ราษฎรของตนเดินทางเข้ามาเมืองไทย เพราะอาจประสบกับพฤติกรรมพฤษภาทมิฬเมื่อไรก็ได้ อัตราการเข้าพักในโรงแรมต่างๆตกฮวบลงอย่างรวดเร็ว ไม่เพียงแต่ธุรกิจโรงแรมจะได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมหาศาลเท่านั้น สายการบินดังเช่น บริษัทการบินไทย จำกัด ก็ต้องรับเคราะห์ไปด้วย แม้คู่แข่งจำนวนเรือนหมื่นต้องว่างงานโดยปริยาย ผลกระทบเหล่านี้ส่งกระแสไปยังธุรกิจต่อเนื่อง ดังเช่นภัตตาคาร ธุรกิจบันเทิง และอุตสาหกรรมผลิตของที่ระลึกด้วย

แม้จนถึงวันที่ผมเขียนบทความนี้ สภาพอึมครึมทางการเมืองยังคงปรากฏอยู่ทั่วไป สถานการณ์แปรผันทุกชั่วโมงนาที่ ในขณะที่กลุ่มผู้นำฝ่ายทหารที่บงการการเข่นฆ่าประชาชนพยายามเขม็งเกลียวบังเหียนแห่งอำนาจ อารมณ์ความขี้เคียดของประชาชนยิ่งพลุ่งพล่าน และพร้อมที่จะระเบิดออกมาอย่างรุนแรงได้ทุกเมื่อ สยามประเทศในยามนี้ไม่อยู่ในสภาพที่จะใช้ศักยภาพทางเศรษฐกิจที่มีอยู่อย่างมหาศาลในการผลักดันให้ประเทศหลุดไปข้างหน้า ซึ่งเป็นเรื่องน่าสมเพชยิ่งที่ชะตาชีวิตของประเทศต้องผันแปรไปเพียงเพราะความลุ่มแก่อำนาจของผู้นำฝ่ายทหารเพียงไม่กี่คน

ก่อนที่จะเกิดขบวนการพฤษภาคม 2535 แม้ภาพลักษณ์ของสังคมเศรษฐกิจไทยจะไม่สดใสนัก แต่ระบบเศรษฐกิจไทยก็กำลังไล่กวาดกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย (Asian NICs) มาห่างๆ ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยมโลก ซึ่งเกิดขึ้นโดยทั่วไปและรุนแรงเป็นพิเศษในสหรัฐอเมริกา คานาดา และสหราชอาณาจักร มีผลเหนี่ยวรั้งการเติบโตของระบบเศรษฐกิจไทยให้น้อยไม่ เพราะระบบเศรษฐกิจไทยต้องพึ่งพิงประเทศมหาอำนาจเป็นตลาดสินค้าออกที่สำคัญ ความถดถอยทางเศรษฐกิจย่อมทำให้ประเทศเหล่านี้ไม่สามารถซื้อสินค้าออกของไทยได้มากเท่าที่ควร นอกจากนี้ ระบบเศรษฐกิจไทยยังต้องพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศ เนื่องจากการออมภายในประเทศมีไม่พอเพียงที่จะสนองตอบความต้องการการลงทุนภายในประเทศ ในขณะที่สังคมโลกกำลังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนเงินออม และกระแสการเคลื่อนย้ายเงินออมกำลังแปรเปลี่ยนไป

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา เงินออมที่หล่อเลี้ยงการเติบโตของสังคมทุนนิยมโลกมาจากญี่ปุ่น เยอรมนีตะวันตก และตะวันออกกลาง กระแสการเคลื่อนย้ายเงินออมจากญี่ปุ่นมีทิศทางจะชะลอตัวลง เนื่องจากกลุ่มทุนในญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะหันกลับไปลงทุนภายในประเทศมากขึ้น ส่วนเยอรมนีตะวันตกมีภาวะที่จะต้องอุม้ฐูดินแดนที่ครั้งหนึ่งเป็นเยอรมนีตะวันออก ในเมื่อประเทศทั้งสองได้รวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว กระแสการเคลื่อนย้ายของเงินออมจากตะวันออกกลางได้อ่อนตัวลงอย่างชัดเจน นับตั้งแต่เกิดสงครามระหว่างอิหร่านกับอิรัก และระหว่างอิรักกับพันธมิตรอาหรับอื่นๆ ภัยพิบัติจากสงครามทำให้ตะวันออกกลางจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทางการเงินในการบูรณะประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้

สังคมโลกไม่เพียงแต่จะเผชิญกับการขาดแคลนเงินออมเท่านั้น หากทว่ายังมีแหล่งดึงดูดเงินออมใหม่ๆ ผุดขึ้นอีกด้วย แหล่งดึงดูดเงินออมที่สำคัญได้แก่ ยุโรปตะวันออก และจักรภพรัฐอิสระ (หรือสหภาพโซเวียตเดิม) จีนโตจีน และสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งยุโรปตะวันตกพากันเข้าไประดับประคองมิให้สถานการณ์ในยุโรปตะวันออกและจักรภพรัฐอิสระเลวร้ายลงไป มิฉะนั้นจะมีผลกระทบต่อยุโรปตะวันตกทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง กองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกเริ่มจัดสรรเงินให้กู้แก่ประเทศเหล่านี้ ทั้งนี้ด้วยการผลักดันของประเทศมหาอำนาจ ผลที่จะเกิดตามมาก็คือ กระแสการเคลื่อนย้ายเงินออมเข้าสู่ประเทศในโลกที่สามจักต้องอ่อนตัวลงอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ นอกจากนี้ แนวโน้มที่จะมีการฟื้นฟูสัมพันธไมตรีระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนาม ซึ่งน่าจะปรับสู่ความสัมพันธ์ตามปกติในปี 2536 นี้ ไม่เพียงแต่จะทำให้เวียดนามได้รับเงินกู้จากธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ตลอดจนได้รับเงินช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจอื่นๆ เท่านั้น หากทว่า ยังทำให้เงินทุนจากต่างประเทศทะลักเข้าไปลงทุนในเวียดนาม

อีกด้วย ในทำนองเดียวกัน การปฏิรูปเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยปรับไปสู่การใช้กลไกตลาด ย่อมทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นแหล่งดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศไม่แพ้ยุโรป ตะวันออกและอินโดจีน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในระยะ 3-5 ปีข้างหน้า เงินออมของโลกมีแนวโน้มที่จะเคลื่อนย้ายไปสู่จักรภพรัฐอิสระและยุโรปตะวันออก อินโดจีน และสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น เหตุการณ์พฤษภาทมิฬไม่เพียงแต่ทำลายภาพลักษณ์ของประเทศไทยเท่านั้น หากทว่ายังทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยหมดสิ้นพลังในการดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศอีกด้วย ตราบเท่าที่การเมืองยังไร้เสถียรภาพ และภาวะ 'สงครามการเมือง' ยังคงคุกรุ่นอยู่ในใจของประชาชนจำนวนมาก ย่อมยากที่จะคาดหวังได้ว่า เงินทุนจากต่างประเทศจะเคลื่อนย้ายเข้ามาลงทุนในประเทศไทยในระดับที่เคยมีในสถานการณ์ปกติ

สภาพไร้สันติสุขในสังคมไทยอาจมีผลในการผลักดันให้นายทุนไทยหันไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้นและรวดเร็วขึ้น ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา กลุ่มทุนไทยกำลังเติบโตใหญ่เป็นบรรษัทระหว่างประเทศ (Third World Multinationals) กลุ่มทุนขนาดใหญ่หลายต่อหลายกลุ่มพากันเข้าไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านและประเทศมหาอำนาจ นโยบายการกีดกันการค้าของประเทศมหาอำนาจมีผลในการผลักดันให้กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ย้ายแหล่งที่ตั้งของโรงงาน (relocation of industry) หลายต่อหลายบริษัทเข้าไปตั้งโรงงานในสหรัฐอเมริกา แทนที่จะผลิตในเมืองไทยแล้วส่งไปขายในสหรัฐฯ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบของนโยบายการกีดกันการค้า ข้อตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreements) และการรวมกลุ่มการค้า (Trading Blocs) มีส่วนดึงดูดให้ทุนไทยเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศมากขึ้น ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Agreement = NAFTA) สร้างแรงดึงดูดให้กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ของไทยเข้าไปลงทุนในเม็กซิโกและแคนาดา การรวมตัวเป็นตลาดเดียวของประชาคมยุโรป (Single Europe) อาจดึงดูดให้กลุ่มทุนไทยเข้าไปประกอบการในภูมิภาคนั้น นอกจากนี้บรรยากาศการลงทุนและช่องทางการแสวงหากำไรที่ดีขึ้นตามลำดับ ทั้งในยุโรปตะวันออก อินโดจีน และสาธารณรัฐประชาชนจีน ย่อมทำให้กลุ่มทุนไทยเคลื่อนไหวในทิศทางเดียวกัน กระแสที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองอันเกิดจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬและความหวั่นเกรงที่จะมีการรัฐประหาร ไม่เพียงแต่จะทำให้ชาวต่างประเทศหยุดยั้งการลงทุนในประเทศไทยเท่านั้น หากทว่ายังผลักดันให้ทุนไทยออกนอกประเทศอีกด้วย

ความลุ่มๆดอนๆทางการเมืองนับตั้งแต่การรัฐประหารเดือนกุมภาพันธ์ 2534 เป็นต้นมา นับเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตกอยู่ในภาวะตกต่ำ

มาโดยตลอด การปราบปรามขบวนการประชาธิปไตยเดือนพฤษภาคม 2535 ยิ่งมีผลซ้ำเติม ภาวการณ์ดังกล่าวนี้ การที่ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองยังไม่สามารถคลี่คลายได้ จะยังคง สร้างภาพอึมครึมในตลาดหลักทรัพย์ต่อไป ความข้อนี้นี้เป็นจริงสำหรับตลาดอสังหาริมทรัพย์ ด้วย การล่มสลายของตลาดอสังหาริมทรัพย์ได้เกิดขึ้นมาก่อนแล้วในประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น และเมื่อเร็ว ๆ นี้ ยักษ์ใหญ่ในวงการค้าอสังหาริมทรัพย์ ดังเช่นบริษัท Olympia and York ก็มึอันต้องล้มละลาย สภาพไร้สันติสุขและไร้เสถียรภาพทางการเมืองในสังคมไทยย่อมมีผลต่อตลาดอสังหาริมทรัพย์อย่างสำคัญ ภาวะตกต่ำทั้งในตลาด หลักทรัพย์และตลาดอสังหาริมทรัพย์ ย่อมก่อผลกระทบที่คุกคามต่อเสถียรภาพของสถาบันการเงิน ภายในประเทศอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะสถาบันการเงินได้จัดสรรสินเชื่อจำนวนมากเพื่อการซื้อขายหลักทรัพย์และที่ดิน หากภาวะตกต่ำนี้รุนแรงและยืดเยื้อยาวนาน การล้มละลาย ครั้งใหญ่ก็จะเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งจะมีผลส่งผลกระทบต่อสถาบันการเงินภายในประเทศด้วย

ตราบเท่าที่ผู้นำฝ่ายทหารยังคงต้องการยึดอำนาจรัฐด้วยการใช้กำลังอาวุธ ระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งในปัจจุบันจัดอยู่ในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่รุ่นที่สอง (Second Generation NICs) ก็จะไม่ค่อยต่างจากบ้านไต้หวัน ดูกดั่งที่เกิดขึ้นกับฟิลิปปินส์มาแล้ว ฟิลิปปินส์เคยเป็น ประเทศที่มีพัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรมเหนือกว่าประเทศอื่นใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ระบบเบ็ดเตล็ดการของประธานาธิบดีเฟอร์ดินันด์ มาร์กอส ทำให้ฟิลิปปินส์ตกจากบ้านไต้หวัน ที่ละชั้นๆ จนในปัจจุบันลำหลังไทยในทางเศรษฐกิจ หากระบบเบ็ดเตล็ดการครอบงำสังคมไทย ไทยก็จะมีชะตากรรมไม่แตกต่างจากฟิลิปปินส์ในอดีต เพราะภายใต้ระบบเบ็ดเตล็ดการทุนนิยม อภิสิทธิ์จะครอบงำระบบเศรษฐกิจไทย ประสิทธิภาพการผลิตภายในประเทศจะตกต่ำ เนื่องจาก ทุนนิยมอภิสิทธิ์ไม่ต้องการให้มีการแข่งขัน เมื่อปราศจากการแข่งขันในการประกอบการ แรงจูงใจ ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตย่อมไม่มี นอกจากนี้ ส่วนเกินทางเศรษฐกิจแทนที่จะถูกนำไปใช้ในการสะสมทุนต่อเนื่องกันไป กลับต้องมลายไปในกระบวนการฉ้อราษฎร์บังหลวง และถูก ผู้ทรงอำนาจทางการเมืองดูดซับไปใช้ในทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต

บัดนี้ ระบบเศรษฐกิจไทยกำลังยืนอยู่บนทางสองแพร่ง ระหว่างการรุดก้าวไป ข้างหน้ากับการถอยหลังเข้าคลอง !